

Kajkavsko narječje u vrtiću iz perspektive odgojitelja

Bahun, Eva

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:673432>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE

Eva Bahun

KAJKAVSKO NARJEČJE U VRTIĆU IZ PERSPEKTIVE ODGOJITELJA

Završni rad

Čakovec, travanj, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE

Eva Bahun

KAJKAVSKO NARJEČJE U VRTIĆU IZ PERSPEKTIVE ODGOJITELJA

Završni rad

Mentor rada:

prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan

Čakovec, travanj, 2024.

Sažetak

Tema ovog rada je kajkavsko narječje u vrtiću iz perspektive odgojitelja. U prvome dijelu rada prikazan je teorijski dio u kojem su obuhvaćene činjenice o jeziku, govoru i komunikaciji koji su usko vezani pojmovi, no imaju zasebna značenja, a razmatra se o njihovom razvoju i ulozi u dječjoj dobi. Dalje se upoznajemo sa hrvatskim jezikom i jezičnim varijetetima u kojima detaljnije analiziramo standardni i razgovorni jezik te narječja. Kako je tema ovoga rada usko vezana za kajkavsko narječje, u zasebnom poglavlju dane su ključne informacije o narječju i njegovoj povijesti. Kajkavsko narječje predstavlja bitan dio osobnog i lokalnog identiteta, te hrvatske kulturne i jezične baštine. U zadnjemu dijelu teorijskoga dijela opisan je odgojiteljev govor u kontekstu standardnog jezika i jezičnog varijeteta, tj. zasebno je obrađena komunikacija odgojitelja s djecom, a zasebno komunikacija odgojitelja s djecom tijekom aktivnosti.

U drugome dijelu rada provedeno je istraživanje na temu istoimenog rada, u kojem je putem anketnog upitnika ispitano 55-ero odgojitelja sa šireg ivanečkog kraja. Cilj istraživanja pruža nam uvid u mišljenje odgojitelja i prepoznavanja problema s kojima se odgojitelji mogu suočiti pri korištenju kajkavskoga narječja. Kroz istraživanje dolazimo do zaključka kako velik broj djece komunicira na standardnome jeziku, pri čemu povremeno tijekom razgovora ubace nekoliko riječi na kajkavskome narječju. Ujedno, odgojitelji svojim primjerom, tj. uporabom kajkavskoga narječja potiču interes kod djece, ali i kroz igru, priče, pjesme i druge aktivnosti. Također, većina odgojitelja za sve aktivnosti koje provodi tijekom dana koristi hrvatski standardni jezik, no rezultati istraživanja sugeriraju svijest odgojitelja o važnosti kajkavskoga narječja u vrtiću kao dijelu lokalne kulture i identiteta te potrebu za njegovim očuvanjem i promicanjem među djecom.

KLJUČNE RIJEČI: *kajkavsko narječje, odgojitelj, dijete, dječji vrtić*

Summary

Kajkavian dialect in kindergarten from the perspective of the educator

The topic of this paper is the Kajkavian dialect in kindergarten from the perspective of the educator. In the first part of the paper, the theoretical part is presented, which includes the facts about language, speech and communication, which are closely related terms, but have separate meanings, and their development and role in childhood is discussed. Next, we get to know the Croatian language and language varieties, in which we analyze the standard and colloquial language and dialects in more detail. As the topic of this paper is closely related to the Kajkavian dialect, a separate chapter provides key information about the dialect and its history. The Kajkavian dialect represents an important part of personal and local identity, as well as Croatian cultural and linguistic heritage. In the last part of the theoretical part, the teacher's speech is described in the context of the standard language and language variety, i.e. the teacher's communication with the children is treated separately, and the teacher's communication with the children during the activities.

In the second part of the work, research was conducted on the topic of the work of the same name, in which 55 educators from the wider Ivanec region were questioned through a questionnaire. The aim of the research is to give us an insight into the opinion of educators and to recognize the problems that educators may face when using the Kajkavian dialect. Through research, we come to the conclusion that a large number of children communicate in the standard language, and occasionally during the conversation they insert a few words in the Kajkavian dialect. At the same time, the educators encourage children's interest by their example, i.e. by using the Kajkavian dialect, but also through games, stories, songs and other activities. Also, the majority of educators use Croatian standard language for all activities they carry out during the day, but the results of the survey suggest educators' awareness of the importance of the Kajkavian dialect in kindergarten as part of local culture and identity and the need for its preservation and promotion among children.

KEY WORDS: Kajkavian dialect, educator, child, kindergarten

Sadržaj

Sažetak	I
Summary	II
1. Uvod.....	2
2. Jezik, govor, komunikacija	3
2.1. Jezik.....	3
2.2. Govor	4
2.2.1. Razvoj govora kod djece	5
2.3. Komunikacija	7
3. Hrvatski jezik i jezični varijeteti	9
3.1. Jezični varijeteti ili idiomi	9
3.2. Standardni jezik	10
3.3. Razgovorni jezik.....	11
3.4. Narječja ili dijalekti	12
4. Kajkavsko narječje.....	14
4.1. Povijesni razvoj i prostorna rasprostranjenost kajkavskog narječja	14
5. Odgojiteljev govor u kontekstu standardnog jezika i jezičnog varijeteta	16
5.1. Komunikacija odgojitelja s djecom.....	16
5.2. Komunikacija odgojitelja s djecom tijekom aktivnosti	20
6. Istraživanje o kajkavskome narječju u vrtiću iz perspektive odgojitelja	22
6.1. Predmet istraživanja	22

6.2.	<i>Cilj istraživanja i istraživačka pitanja</i>	22
6.3.	<i>Ispitanici, instrument i postupak istraživanja</i>	22
6.4.	<i>Rezultati i rasprava</i>	23
7.	Zaključak	35
8.	Literatura	36
9.	Prilog: Anketni upitnik	40

1. Uvod

U zadnjem desetljeću, sve veća pažnja posvećuje se istraživanju jezičnih varijeteta u odgojno-obrazovnom sustavu, s posebnim naglaskom na kajkavskom narječju. U ovome radu razmatrat će se perspektiva odgojitelja u vrtiću u vezi s kajkavskim narječjem, istražujući utjecaj i izazove koje ovo narječje može imati na jezični razvoj djece. Kroz analizu iskustva odgojitelja, ovo istraživanje pruža uvid u važnost očuvanja i promicanja regionalnih jezičnih posebnosti u ranoj dobi te uvid u izazove i prednosti upotrebe kajkavskog narječja u odgojno-obrazovnom procesu.

Roditelji i odgojitelji igraju najveću ulogu u jezičnom razvoju jer nude najdosljednije odnose za svoje dijete. Dosljedna iskustva s članovima obitelji, učiteljima i drugim odraslim osobama pomažu djeci u učenju o odnosima i istraživanju emocija u predvidljivim interakcijama.

Govor i jezik su bitan dio razvoja svakog djeteta. Razvoj jezika utječe na društvene interakcije, ponašanje i akademske vještine djeteta. U ranoj dobi bebe vole ispuštati vlastite zvukove. Kako odrastaju, uče oponašati zvukove koje čuju.

Učenje jezika važan je dio djetetova razvoja, iako mnogi od nas uzimaju zdravo za gotovo način na koji malo dijete komunicira s drugima koristeći svoj govor. Učenje kako jasno komunicirati koristeći riječi i jezik zahtijeva tisuće sati vježbanja i ponavljanja.

Važan je pozitivan socijalni (društveni) i emocionalni razvoj. Ovaj razvoj utječe na djetetovo samopouzdanje, empatiju, sposobnost razvijanja značajnih i trajnih prijateljstava i partnerstava te osjećaj važnosti i vrijednosti za one koji ga okružuju. Socijalni i emocionalni razvoj djece također utječe na sva druga područja razvoja.

Razvoj jezika odvija se u nekoliko aspekata, a to su: glasovni razvoj, rječnički razvoj, razvoj gramatike, komunikacijski razvoj te razvoj znanja o govoru. Dva osnovna razdoblja preko kojih se govorni razvoj može pratiti su: predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalno razdoblje odvija se od rođenja do prve smislene riječi te se u njemu stvaraju važni preduvjeti za kasniji razvoj govora i jezika, a verbalno se razdoblje događa od prve smislene riječi ili rečenice do automatizacije govora.

2. Jezik, govor, komunikacija

U ovom poglavlju definiraju se osnovni pojmovi vezani za jezik, govor i komunikaciju kako bi se dala podloga za daljnji dio rada. Prema Stančić i Ljubešić (1994) jezik, govor i komunikacija usko su povezani pojmovi, ali imaju specifična značenja. Jezik predstavlja sistem simbola i pravila komunikacije, govor je fizički izraz jezika putem zvukova, dok komunikacija obuhvaća šire kontekstualne aspekte razmjene informacija među ljudima.

2.1. Jezik

Kao što je već navedeno, jezik predstavlja sistem simbola i pravila komunikacije. Hocenski-Dreiseidl, M. (2006) navodi kako jezik ima dvije funkcije, a to su komunikacijska funkcija i funkcija usmjerenja prema govorniku. Nadalje, komunikacijska funkcija jezika najvažnija je funkcija jer ona omogućava čovjeku komunikaciju s drugim ljudima, a ujedno i njegov opstanak i održivost.

Jezik se u užem smislu definira kao apstraktan sustav znakova i pravila prema kojima se znakovi kombiniraju za prijenos obavijesti ili informacije. Ostvaruje se u usmenom i pismenom obliku (govorni jezik i pisani jezik). Sposobnost učenja jezika, spoznajni razvoj, razvijenost govornih i slušnih organa te izloženost jezičnom uzoru predstavlja osnove za usvajanje i učenje jezika.

Apel i Masterson (2004) zaključuju kako je jezik složen, bogat i fleksibilan sustav. Jezik je alat socijalizacije i učenja ljudi. Sastoji se od kombinacije riječi, znakova, glasova i rečenica uz iskazivanje misli i osjećaja. Jezik je vrlo važan aspekt u životu djeteta do njegove šeste godine života – predstavlja dio egzistencije djeteta i način povezivanja s drugim ljudima. U prvih šest godina života, djeca usvajaju osnove komunikacije, a jezik predstavlja središte za većinu stvari koje rade. Dakle, dijete kroz govor izražava svoje osjećaje i potrebe, dok s druge strane roditelji i odrasli kroz jezik mogu shvatiti osobnost djeteta. Upravo uz pomoć jezika odrasli mogu usmjeravati svoju djecu i prenositi im životne vrijednosti. „Dijete usvaja jezik brzo, lako i bez napora, ponajprije motivirano potrebom sporazumijevanja s okolinom,...“ (Pavličević – Franić, 2005; str. 83).

Za autoricu Aladrović-Slovaček (2019) jezik ima mnoge druge uloge poput upoznavanje svijeta, razvoj djetetove ličnosti, društveno djelovanje, umjetničko djelovanje za izražavanje osjećaja i misli itd. Jezik je sustav znakova koji se razlikuje od jezika do jezika.

Jezične sposobnosti kao što su slušanje, čitanje, pisanje i govorenje pridonose usvajanju jezičnih sadržaja te se dijele na jednostavne i složene. Prema Pavličević-Franić (2005), jednostavne djelatnosti su slušanje i govorenje zato što dijete njima ovlada spontano, dok se s druge strane čitanje i pisanje smatraju složenim djelatnostima jer iziskuju podučavanje.

2.2. Govor

Govor je temelj ljudske komunikacije i značajan je za cjelokupan djetetov razvoj. „Govor je optimalna ljudska zvučna komunikacija oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova.“ (Škarić, 1986; str. 5). Nadalje, Škarić (1986) navodi kako je govor zasebna ljudska sposobnost. To možemo povezati sa činjenicom da dijete u dobi od dvije godine nema razvijene jednostavnije motoričke i mentalne sposobnosti, međutim ima razvijenu vrlo složenu govornu kompetenciju.

Prema Starc i suradnicima (2004), govor čovjeku služi za prenošenje osjećaja i mišljenja, iskazivanja potreba te priopćavanja znanja. Govor se razvija određenim redoslijedom i to u nekoliko segmenata:

- Glasovni razvoj
- Rječnički razvoj
- Gramatički razvoj
- Komunikacijski razvoj
- Razvoj znanja o govoru

Peti-Stantić (2019) navodi da lingvistika kao jedna od jezikoslovnih disciplina određuje govor sredstvo sporazumijevanja među ljudima pomoću glasova koji se spajaju u riječi, zatim u rečenice i na koncu u tekst.

2.2.1. Razvoj govora kod djece

Razvoj govora kod djeteta odvija se u određenim fazama i prema prirodnim psihološkim zakonima. Iako djeca oko prve godine života još uvijek ne izgovaraju prve prave smislene riječi, njihove jezične vještine vrlo su razvijene (Poskhova, 2010).

Razvoj govora kod djece odvija se u dvije faze: predverbalnoj i verbalnoj fazi. Važno je napomenuti kako ove dvije faze nije moguće točno vremenski odvojiti jer svako dijete ima drugačije potrebe i tempo razvoja. Slunjski (2020) objašnjava kako predverbalna faza u razvoju govora djeteta obično traje do osamnaestog mjeseca života djeteta, a uključuje najranije glasove poput cviljenja i plakanja. Zatim počinje faza gukanja te spajanje jednakih slogova. Krajem prve godine djetetova života spomenuto slaganje slogova sve više liči na govor.

Pavličević-Franić (2005) navodi kako se predverbalna faza razvoja govora sastoji od:

- Predgovornog razdoblja s primarnim refleksnim glasanjem (do 2 mjeseca starosti)
- Razdoblje komunikativnog glasanja sa gukanjem ili smijehom (od 2 mjeseca od 5 mjeseci starosti)
- Razdoblje vokalizacije (od 5 mjeseci do 8 mjeseci starosti)
- Faza brbljanja gdje dijete kombinira slogove i samoglasnike (od 8 mjeseci do 12 mjeseci starosti)

Zatim dolazimo do verbalne faze razvoja govora kod djece. Verbalno razdoblje započinje u drugoj godini djetetova života kada djeca počinju usvajati riječi i njihova značenja. Ova faza obuhvaća bogaćenje rječnika, upotrebu složenijih riječi i rečenica. U ovom razdoblju djeca počinju spajati glasove i na taj način nastaju riječi. Nadalje, u ovoj fazi razvoja govora spektar riječi koje djeca koriste proširuje se vrlo brzo (Starc i suradnici, 2004).

Posokhova (2010) navodi kako u ovom razdoblju djeca predškolske dobi napreduju velikom brzinom kako u tjelesnom i kognitivnom tako i u govornim spektru.

Važno je napomenuti da razvoj govornih vještina kod djece ne ovisi isključivo o dobi djeteta i govornim fazama, već i o mogućnostima svakog pojedinca. Stoga je vrlo važno pratiti djetetov cjelokupni razvoj, ali i njegove individualne potrebe, interese i mogućnosti.

Pavličević-Franić (2007) ističe kako dijete može usvojiti materinski jezik bez prevelikih poteškoća jer je ono motivirano za komunikaciju s okolinom. Jezična komunikacija u predškolskoj fazi sadrži elemente ugone i stvaralaštva. Nadalje, djeca u predškolskom razdoblju najčešće komuniciraju uglavnom na svojem organskom idiomu, odnosno narječju, dok standardni govor dijete počinje usvajati upisom u odgojno – obrazovnu ustanovu.

Jezik je ključni element za komunikaciju i razvoj. Svatko koristi jezik za komunikaciju, a ne samo za govor, već i za izražavanje svojih misli i osjećaja. Zahvaljujući tome svatko se može družiti, pronaći svoje mjesto u društvu i nastaviti svoj život kao pojedinac. Jezik je najvažnija stvar u ljudskoj evoluciji, bez komunikacije i izražavanja ne može se održati. Razvoj jezika koji je temelj ostalih usvajanja počinje rođenjem i traje do posljednjeg daha.

Djeca prvo stječu jezične sposobnosti u okruženju u kojem dijete živi sa svojom obitelji. U ovom okruženju razgovor s djetetom vrlo je važan. Dok promatramo razvoj kod djece, postoje neki elementi koje treba pratiti. Kao što su fonološki razvoj, razvoj vokabulara, morfološki i sintaktički razvoj i komunikacijski razvoj (Kuvač Kraljević, 2017).

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode da je ovladanost jezikom jedna od temeljnih pretpostavki za razvoj pismenosti. Stoga se godinama provode istraživanja o ovim temama. Razvoj jezika igra važnu ulogu u djetetovoj sposobnosti da komunicira i izražava svoje osjećaje. Zahvaljujući razvoju jezika, dijete može komunicirati s drugima, sa svojom obitelji i vršnjacima. Prvih nekoliko godina koje se nazivaju kritičnim razdobljem važni su za ovaj razvoj.

Tijekom ranog predškolskog razdoblja dijete poboljšava svoje jezične vještine; počinje shvaćati tuđe misli. Iskustvo i sudjelovanje ključni su čimbenici u jezičnom razvoju dok djeca komuniciraju sa svojom okolinom, prijateljima, roditeljima itd. Iskustvo i sudjelovanje značajni su kako za jezični proces tako i za kognitivne i zajedničke sposobnosti.

Kuvač Kraljević (2017) smatra kako je usvajanje jezika rezultat procesa interakcije između majke i djeteta koji počinje rano u djetinjstvu, u kojemu dijete daje jednako važan doprinos kao i majka.

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode da zahvaljujući kontaktu s drugima, djeca usvajaju jezik. Podupiru mišljenje o tome koliko su iskustvo i uključenost ključni u razvoju

dječjeg jezika. Nadalje, isti autori tvrde da djeci za razvoj mišljenja i stvaranje predodžbi o okolišu pomaže njihovo jezično iskustvo.

Istraživanja pokazuju da razvoj jezika kod djece započinje između 0-6 mjeseci gdje dojenčad pokušava komunicirati plačući. Djeca između 6 i 12 mjeseci, komuniciraju ispuštanjem zvukova, daju povratnu informaciju kada čuju da ih se zove. Zatim počinju koristiti neke jednostavne riječi, odgovaraju na jednostavne upute. Djeca od 18 do 24 mjeseca imaju od 5 do 30 riječi u vokabularu i imenuju neki uobičajeni predmet koji čuju svaki dan, stalno ponavljaju iste riječi (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Do 36 mjeseci, djeca mogu odgovarati na naredbe, koristiti zamjenice i množinu, imati dio znanja o glavnim dijelovima tijela. Iako razumiju što im se govori, možda neće odgovoriti.

U predškolskome razdoblju, između 3-5 godine djeca se najintenzivnije razvijaju sintaktički. Oni razumiju većinu stvari koje čuju i osnovna pravila gramatike. Između 5-7 godina djeca će stvarati različite vrste rečenica kao što su jednostavne i složene, te će stoga moći bolje izraziti svoje misli i osjećaje. Djeca u toj dobi razvijaju predvještine čitanja i pisanja te se razvijaju njihove sposobnosti razumijevanja.

Djeca koja imaju problema s pravilnim izgovaranjem govornih zvukova ili koja oklijevaju ili mucaju dok govore mogu imati poremećaj govora. Govorna apraksija je govorni poremećaj koji otežava slaganje glasova i slogova ispravnim redoslijedom u obliku riječi.

U takvom slučaju, važno je zatražiti pomoć stručne osobe, tj. logopeda. Logoped će razgovarati s roditeljima o komunikaciji i općem razvoju djeteta. On će također koristiti posebne govorne testove za procjenu stanja djeteta.

Ovisno o rezultatu evaluacije, logoped može predložiti aktivnosti koje se mogu raditi kod kuće kako bi se potaknuo razvoj djeteta. Također može se preporučiti grupna ili individualna terapija ili predložiti daljnja procjena od strane audiologa ili razvojnog psihologa.

2.3. Komunikacija

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode da je jezik u osnovi svake komunikacije s drugima. Postoje značajne razlike između razumijevanja jezika i govora. Jezik uključuje sve

oblike komunikacije, bilo da se izražava usmeno, pisano, korištenim znakovima, gestama ili izrazima lica.

S druge strane, govor je govorni jezik koji je najučinkovitiji oblik komunikacije i smatra se najvažnijim i najraširenijim. Jezik se razvija tijekom dječjeg odrastanja. Roditelji su uvelike odgovorni za uspjeh dječjeg komunikacijskog razvoja i uvijek bi trebali težiti poboljšanju dječjih potencijala kako bi se optimalno razvijali.

Jezik je svaki oblik komunikacije u kojem govornici koriste jezične znakove kako bi svoje misli, osjećaje i ideje prenijeli drugima. Nadalje, razvoj jezika počinje od prvog plača, pa sve do kada dijete ne izgovori prvu riječ.

Komunikacija predstavlja temelj za usvajanje govora i jezika, a vrlo je važna za socijalizaciju, intelektualno učenje i razvoj. Tomić, Radalj i Topić Stipić (2020) opisuju komunikaciju kao sposobnost dijeljenja svojih osjećaja, vjerovanja i stavova, što predstavlja temelj svih ljudskih kontakata. Glavni cilj komunikacije je razvoj odnosa s drugim ljudima jer ljudi imaju snažnu potrebu biti prihvaćeni od strane drugih.

Na usvajanje jezika i govora kod djece značajno utječu odstupanja u razvoju komunikacije. Kod djece postoji vrlo velika i jaka motivacija za usvajanjem jezika i govora. Pomoću jezika i govora djeca lakše komuniciraju s drugima te na taj način lakše ostvaruju svoje ciljeve te iskazuju svoje zahtjeve i primjedbe (Apel i Masterson, 2004).

Djeca nadasve moraju naučiti kako iskazati svoje potrebe i želje na način da ih drugi mogu razumjeti, dok s druge strane roditelji ili odrasli moraju znati razumjeti ono što dijete traži, moraju znati odgovore. Zato kažemo da je komunikacija dvosmjerna (Ginott, 2005).

„Kvaliteta djetetovog života u velikoj mjeri ovisi o njegovoj sposobnosti za komunikaciju.“ (Apel i Masterson, 2004; str. 26).

Prema Pavličević-Franić (2005) komunikacijski proces još možemo nazvati i priopćajnim procesom – ljudi se sporazumijevaju priopćavanjem ili primanjem poruke i to putem znakova, pokretima tijela i jezikom, bilo u pismenom ili usmenom obliku.

3. Hrvatski jezik i jezični varijeteti

Hrvatski jezik obuhvaća govorni i pisani hrvatski standardni jezik i sve narodne govore kojima govore i pišu Hrvati, tj. sastoji se od standardnog (književnog) jezika, narječja te razgovornog jezika. Hrvatski standardni jezik je sredstvo javne komunikacije svih društvenih slojeva zajednice te je u odnosu na druge idiome prestižan, najprošireniji i najneutralniji (Hrvatska enciklopedija, 2021).

Kuvač Kraljević (2015) navodi kako je jezični sustav kompleksan i obilan te se može tvrditi da niti jedan pojedinac ne ovlada svim njegovim aspektima u potpunosti, a ujedno i ističe da samo manji dio govornika određenog jezika biti će upoznat s nekim dijalektom tog jezika. Prema tome, dolazimo do pojma jezični varijetet ili idiom koji se objašnjava kao specifičan oblik jezika kojim se koristi određena skupina govornika.

3.1. Jezični varijeteti ili idiomi

Kao što je gore ranije navedeno, pojam jezični varijetet jest poseban oblik jezika koji može biti prostorno, vremenski, društveno i funkcionalno određen. Jedan varijetet može biti u upotrebi kod malog ili velikog broja govornika, dok isto tako jedan govornik može koristiti raznolik spektar jezičnih varijeteta (Mićanović, 2008).

Jezični varijeteti prostorno variraju te se razdvajaju što se očituje u različitim narječjima, pa sve do lokalnih govora. Prostorno određen jezični varijetet je jezični sustav specifičan za određeno područje ili regiju, što oblikuje raspon jezičnih varijeteta kod pojedinog govornika.

Društveno određeni jezični varijetet može biti ograničen na pojedinačne govornike. Različiti čimbenici, bilo društveni ili pojedinačni, mogu utjecati na ovu podjelu varijeteta. Oba tipa varijeteta doprinose raznolikosti i obimu jezičnih varijeteta kod pojedinca. Tako se primjerice govornici različite dobi ne izražavaju na isti način. Mlađi govornici obično koriste varijetete koji su fleksibilniji i podložni promjenama, dok su stariji govornici skloniji zadržavanju staromodnijih varijeteta (Kuvač Kraljević, 2015).

Funkcionalno određeni jezični varijetet ne manifestira se na razini pojedinca, već samo utječe na način kojim jezik dolazi do izražaja. On se ostvaruje u određenom kontekstu

koji se primjerice odnosi na karakteristike poput vremena, mjesta, sudionika i drugih čimbenika. Kuvač Kraljević (2015) kao primjer navodi kako o istoj temi možemo pričati u neformalnom okruženju, ali isto tako i na nekom službenom sastanku, ali ćemo koristiti različite varijetete.

Vremenski određen jezični varijetet analizira različite faze ili razdoblja u povijesti jezika, istražujući jezične promjene koje su se dogodile tokom vremena, tj. proučava redoslijed događaja ili pojava koji je javljaju jedan za drugim u vremenskom tijeku. Pranjковиć (2010), za primjer navodi kako u 19. stoljeću hrvatski jezik nije bio identičan današnjem, pa se tako u genitivu množine muškoga roda koristio nastavak -ah ili -ov (*Nema krevetah / Nema krevetov*), dok danas navedena deklinacija zvuči *Nema jelena*.

Svaki jezični varijetet doprinosi širokom spektru jezičnih mogućnosti te moramo biti svjesni da pojedinac nije u mogućnosti da svlada sve te varijetete. Svaka osoba usvaja određeni dio jezičnog spektra, no u različitim mjerama (Kuvač Kraljević, 2015).

3.2. Standardni jezik

„Standardni jezik službeno je priopćajno sredstvo sporazumijevanja svih pripadnika nekoga naroda. Pripada najvišoj priopćajnoj razini sporazumijevanja.“ (Pavličević-Franić, 2005; str. 33).

Prema Hrvatskom pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2013) standardni jezik ima temelje u štokavskom narječju, no nikome nije materinski jezik te svi moraju učiti njegova pravila tijekom školovanja.

U Hrvatskoj je proces usustavljanja i normiranja hrvatskoga jezika dovršen u 19. stoljeću, a počiva na temeljima novoštokavskoga narječja i štokavske književnosti kao i štokavskoj osnovici ijekavskoga/jekavskoga izgovora (Barbarić, 2016).

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2013) navodi kako je hrvatski standardni jezik normiran, odnosno uređen gramatičkom, pravopisnom, leksičkom i stilističkom formom. Jezik služi kao pouzdano sredstvo komunikacije svih govornika.

Pavličević-Franić (2005) navodi kako su karakteristike standardnog jezika jedinstvenost, općeprihvaćenost i normiranost na cjelokupnom području uporabe.

Babić (2009) navodi kako standardni jezik nastaje izborom strukture i supstancije jednog dijalekta ili mješavine više dijalekata te se pridržava normi.

Nadalje, obzirom da se normira, odvaja se od dijalekatske osnovice te postaje autonoman vid jezika. Za izgradnju hrvatskoga standardnog jezika, kao uostalom i za izgradnju bilo kojeg drugog jezika, nije bitno kako se u kojem kraju trenutačno govori, pa tako i kako se govori u pojedinim novonastalim državama u okružju i jesu li razlike u jezicima pojedinih sredina velike ili male (Štajdohar, 2018).

3.3. Razgovorni jezik

Prema Bjeliću (2009) razgovorni jezik ili razgovorni stil je opuštena forma jezika koja se koristi u svakodnevnim razgovorima između ljudi. Ova vrsta jezika često uključuje neformalne izraze, skraćenice, rečenice koje nisu potpuno gramatički ispravne. Razgovorni jezik može biti spontan i opušten, a ljudi ga koriste kako bi se izrazili na način koji odražava njihovu svakodnevnu komunikaciju.

Književni jezik i razgovorni jezik uživaju neograničenu slobodu i svoje pravilnosti i prihvatljivosti duguju prvenstveno onome što Silić (1997) naziva “sustavom” (u dihotomiji sa “standardom”), “potencijalnom”, “lingvističkom” pravilnošću jezika, tj. onom izričaju koji ne podliježe standardizaciji i u kojemu su oblici i inačice jednakovrijedni te su stvar subjektivnoga izbora. Stoga se uočava potreba za boljom klasifikacijom funkcionalnih stilova standardnoga jezika u vidu shematske redefinicije modela funkcionalnih stilova hrvatskoga (standardnog) jezika koja pokazuje njihova preklapanja, suodnose i nazive, kao i odnos prema nestandardu.

„Određivanje “književnoga” kao isključivo “jezika”, osim u nazivu književno-publicističkoga međustila koji jednim dijelom podliježe književnoj (element “književni stil“), a drugim funkcionalnoj stilistici (element “publicistički funkcionalni stil“), podjela “razgovornoga” na “jezik” i “stil” i uvođenje međustilova u prikazu koji vodi računa i o utjecajima nestandarda na standard mogu pomoći u rješavanju jezičnih nedoumica u standardu i njegovim stilovima“ (Silić, 2006).

Razgovorni način govora predstavlja najveću raznolikost unutar određenog jezika obzirom da ne postoje propisi ili pravila te ljudi ne pričaju na isti način u različitim zemljopisnim regijama određene države.

Osobine razgovornog jezika su (Bjelić, 2009):

- Svakodnevna i neformalna manifestacija jezika
- Prisutnost barbarizama, nelogizama i vulgarizama
- Spontanost i učinkovitost
- Dopuštena je aljkavost
- Uglavnom usmena i teška za prepisivanje

3.4. Narječja ili dijalekti

Narječja predstavljaju jezične varijetete koje se razvijaju u određenim geografskim područjima ili među određenim društvenim grupama. Postoje različita narječja unutar istog jezika, obično s manjim varijacijama u izgovoru, rječniku i gramatici (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2013).

Narječjima se, prema Liscu (2011), bavi dijalektologija – jezična disciplina koja proučava, opisuje, tumači i klasificira jezične raznolikosti. Nadalje, hrvatski jezik ima tri narječja koja su tako nazvana po upitno – odnosnoj zamjenici *ča – kaj – što*.

- Čakavsko narječje (ča)
- Štokavsko narječje (što)
- Kajkavsko narječje (kaj)

Joško Božanić (2009) navodi kako je vrijeme globalizacije dramatično ugrozilo dijalekte i organske idiome koji predstavljaju važan dio kulturne baštine i tradicije određenog kraja. Međutim, s druge strane, pojavljuje se potreba za očuvanjem govora i dijalekata – probudila se svijest o bogatstvu zavičajnog govora. S istovremenim umiranjem zavičajnih govora sa starijim generacijama javlja se sve veća potreba za znanstvenim proučavanjem i očuvanjem tih istih govora za generacije koje tek dolaze.

U svom najosnovnijem određivanju dijalekt je podkategorizacija jezika, jezično diferencirana putem gramatike, leksika, a u govornom smislu - fonologije.

Silić (2006) definira dijalekt kao način govora, jezika, odnosno način govora koji je svojstven ili karakterističan za određenu osobu ili klasu.

Iako pojedini genericizmi općenito ispunjavaju percepciju društva o dijalektu, oni opovrgavaju prikrivenu konotaciju da je dijalekt „podstandardni“, a ne „nestandardni“ oblik, stoga lingvisti koriste izraz 'varijetet' naizmjenično (Škiljan, 2002).

No, svaki oblik dijalekta, pa tako i standardni, može potaknuti društvene predrasude, prikriveni prestiž, ismijavanje, pa čak i humor. Posljedično, dijalekt se opsežno koristi za promicanje karakterizacije u književnosti.

Ove asocijacije i stereotipi koji iz njih proizlaze povezani su s klasifikacijom dijalekata kao regionalnih populacija koje dijele zajedničku jezgru jezičnih karakteristika koje potječu iz određenog zemljopisnog područja, ili društveni (sociolekti) - skupine ljudi iste demografske skupine koje dijele zajedničku jezgru, a stratificirane su pomoću "gornjeg", "srednjeg" i "nižeg", odnosno i modernih medija; na primjer, ruralni se naglasci često koriste "kako bi se ukazalo na zdravu prirodu prehrambenih proizvoda" u reklamama (Škiljan, 2002).

Dijalekti su dakle proizvodi jezične promjene i kao takvi postoje duž kontinuuma varijacija na kojem nema jasnih granica, samo područja širenja.

Dok se dijalekti s vremenom približavaju i razilaze, isto tako rastu i motivi koji stoje iza njihovog proučavanja.

Danas se čakavsko narječje prostire u Istri, djelu Primorja te Dalmaciji. Štokavsko narječje prostire se u Slavoniji, Baranji, velikom djelu Banije, Korduna i Like, dok se kajkavsko narječje prostire u Međimurju, Hrvatskom zagorju, Podravini te Gorskom kotaru.

4. Kajkavsko narječje

U ovom dijelu rada su dani osnovni podaci vezani uz kajkavsko narječje jer je tema rada usko vezana uz kajkavsko narječje. Kajkavsko narječje skupina je dijalekata hrvatskoga jezika južnoslavenske grane slavenskih jezika. Kajkavsko narječje karakteristično je po upitnoj zamjenici *kaj*. Nekada je kajkavsko narječje bilo vrlo rašireno narječje hrvatskog jezika, međutim, uslijed raznih seoba ljudi iz drugih krajeva na koncu se zadržalo u upotrebi na sjeveru Hrvatske.

Kajkavsko narječje dio je osobnog, zavičajnog, hrvatskog identiteta, ponosa, baštine i kulture unatoč tome što ga se od davne povijesti povezuje za slovenskim jezikom. Danas se kajkavštinom služi 32% stanovništva Hrvatske.

Kajkavskim govorima prvi je znatnu pozornost u dijalektološkom smislu posvetio Matija Valjavec. Krajem 19.st. obrađivao je slovensku i kajkavsku akcentuaciju. Iako je to njegovo pisanje bilo vrlo ambiciozno, često je bilo nepouzđano i subjektivno (Lisac, 2002).

4.1. Povijesni razvoj i prostorna rasprostranjenost kajkavskog narječja

Kajkavsko narječje kao jedan od pet osnovnih idioma srednjojužnoslavenskoga dijasistema moguće je prepoznati već u prvim zapisima iz 12. stoljeća. Djelo *Dekretum* Ivana Pergošića pokazuje razmišljanja o kajkavskom dijalektom fenomenu te svjedoči o svjesnom uočavanju kajkavskih raznolikosti te nastojanju autora za prevladavanjem tih različitosti radi komunikacijskih potreba. (Lončarić, 1996).

U 17. stoljeću počinju intenzivnije rasprave o kajkavskom narječju. U to vrijeme nastaju prva velika kajkavska leksikografska djela koja pridonose stvaranju književnog jezika i jezičnog standarda. Također, u to vrijeme nastaje i prvi kajkavsko – latinski rječnik – *Dikcionor* autora Jurja Habelića. Nadalje, u 18. stoljeću pak nastaju prve gramatike s opisima kajkavskog književnog jezika. Tu se javljaju prvi opisi kajkavske jezične strukture čiji su autori polazili od podataka u svojim zavičajnim govorima. Kajkavsko narječje je uz čakavsko i štokavsko narječje uvelike konkuriralo da postane osnova za izgradnju hrvatskog standardnog jezika, međutim zbog kasnijeg javljanja i ograničenosti upotrebe na samom sjeveru Hrvatske, kajkavština ipak nije uspjela postati temeljem standardnog jezika. Kajkavsko narječje bilo je pogodno za razvoj književnosti u dalekoj povijesti. August Šenoa,

Antun Gustav Matoš i drugi jedna su od najvećih imena hrvatske književnosti. Upravo su oni stvarali svoja djela na kajkavskom narječju. S druge strane, Ljudevit Gaj, izvorno govornik kajkavskog narječja, odbacio je kajkavštinu kao osnovu za hrvatski jezik te kao temelj postavio štokavštinu (Puškar, 2015).

Vranić i Zubčić (2018) navode kako se kajkavsko narječje u Republici Hrvatskoj najviše proteže na sjeveru Hrvatske – Hrvatskom zagorju, Međimurju i Podravini, no moguće ga je naći i u Gorskom kotaru. Na sjeveru od ušća Mure prati granicu sa Slovenijom, zatim uz Dravu do rijeke Sutle i tako do Save. Dalje ide obalom Save do Bregane, zatim do Žumberačkog gorja rijekom Kupom do Ozlja i Karlovca. Upravo na području oko Karlovca i Ozlja najveći je dio govora mješavina kajkavštine i čakavštine. Južnije od Karlovca kajkavština se proteže do Siska i Jasenovca. Izvan granica Republike Hrvatske, kajkavštinu možemo pronaći u mađarskom djelu Podravine, sjeverozapadnoj Mađarskoj uz granicu s Austrijom te u vojvođanskom i rumunjskom Banatu.

5. Odgojiteljev govor u kontekstu standardnog jezika i jezičnog varijeteta

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju iz 2022. godine, dječji vrtić se definira kao javna ustanova koja obavlja djelatnost odgoja i obrazovanja te skrbi o djeci predškolske dobi. Ova definicija obuhvaća programe odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi koji se ostvaruju u dječjim vrtićima.

Odgojitelj je stručno osposobljena osoba za odgojno-obrazovni rad s djecom u dječjem vrtiću koja obavlja djelatnost predškolskog odgoja i obrazovanja. Nadalje, odgojitelj je profesionalna osoba koja u suradnji s roditeljima radi na dobrobiti djeteta kroz razvoj njegovih individualnih sposobnosti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

Važno je da odgojitelj može pokazivati empatiju i razumijevanje, a kontinuirana komunikacija između odgojitelja i djece ključna je za stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja u kojem se djeca mogu razvijati.

5.1. Komunikacija odgojitelja s djecom

Odgojitelj komunicira s djecom verbalnim i neverbalnim kanalima, sluša djecu, prati njihove potrebe, radi na svim područjima razvoja, ali i na poboljšanju vlastite komunikacije.

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014) odgojitelj bi svojim odgojno – obrazovanim radom trebao kod djeteta osnažiti osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje (Bjelić, 2009):

- Komunikacija na materinskom jeziku
- Komunikacija na stranim jezicima
- Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju
- Digitalna kompetencija
- Učiti kako učiti
- Socijalna i građanska kompetencija
- Inicijativnost i poduzetnost
- Kulturna svijest i izražavanje

Komunikacija odgojitelja s djetetom za cilj ima razvoj djeteta. U takvoj komunikaciji bi trebala prevladati tzv. *demokratska komunikacija* – komunikacija koja potiče slobodno izražavanje djeteta, njegovu samostalnost i odgovornost. Odgojitelj mora svako neprihvatljivo ponašanje komunikacijom pretvoriti u prihvatljivo. Uspješan odgojitelj spušta se na razinu djeteta, odnosno komunicira s djetetom jezikom i načinom koje ono razumije (Mušanović i Lukaš, 2011).

Tatković, Diković i Tatković (2016) navode preduvjete za uspješnu komunikaciju odgojitelja s djecom, a to je komunikacija koja sadrži elemente samopoštovanja, otvorenosti, ljubaznosti i izbjegavanje stereotipa i predrasuda. „Samopoštovanje“, najvažniji preduvjet, zapravo predstavlja „pojam o sebi“ ili svjesnost o samome sebi te ima tri važne funkcije:

- Organizacijska – što primjećujemo
- Emocionalna – kako se osjećamo uspoređujući stvarni pojam o sebi s idealnim
- Izvršna – upravlja našim postupcima

Živković (2005) navodi kako samopoštovanje ima vrlo važnu ulogu u razvoju i uspjehu svakog djeteta. To je način na koji vidimo sami sebe, svoje osobine i svoje osjećaje koje gajimo sami prema sebi. Razina samopoštovanja uvelike ovisi o tome kako će dijete rješavati konfliktne situacije, odupirati se negativnim utjecajima, prihvaćati izazove ili biti sretno. Važno je spomenuti kako samopoštovanje uvelike ovisi o opažanjima i očekivanjima roditelja, odgojitelja i djetetovih vršnjaka. U aktivnostima gdje odgojitelj previše očekuje od djeteta, njegovo će samopoštovanje biti nisko jer vrlo vjerojatno neće moći ostvariti ono što se za njega zamislilo. S druge strane, ako su očekivanja preniska, dijete se neće truditi ostvariti svoje potencijale.

Ljubaznost igra veliku ulogu u ostvarenju kvalitetnog i uspješnog odnosa s djetetom. Ljubaznost i toplina uglavnom se prenose neverbalnom komunikacijom (smiješak, ton glasa, pokreti tijela...). Odgojitelj mora imati dovoljno ljubavi i strpljenja da bi zadovoljio potrebe djeteta. Odgojitelj mora moći procijeniti svu djecu, kako djecu koja su darovita, tako i djecu sa specifičnim potrebama ili teškoćama u razvoju. Nadalje, Živković (2005) navodi kako je potrebno izbjegavati predrasude ili stereotipe u komunikaciji s djecom. Predrasude i stereotipi su negativni stavovi prema ljudima neke skupine, npr. vjera, nacionalnost, spol i sl. Dijete koje ima predrasude prema drugome često stvara neiskrene odnose s drugim ljudima, ima lažan osjećaj vrijednosti i stvara strah od stranaca. Odgojitelji bi, stoga, trebali suočiti djecu s predrasudama i ukazati im kako su one štetne za njih.

Tatković i suradnici (2016) navode pravila uspješne komunikacije odgojitelja s djecom:

- Govoriti izraženije i jasnije
- Koristiti standardni jezik
- Izbjegavati strane nazive u govoru
- Koristiti se jednostavnim rečenicama
- Ponoviti riječi ukoliko nisu bile razumljive
- Izbjegavati simbole i kratice u pisanim obavijestima
- Koristiti se crtežima i ilustracijama

Odgojitelj je bitna osoba u dječjem vrtiću za dijete, stoga je njegova odgovornost da uspostavi uspješnu komunikaciju s djetetom. Što je komunikacija između odgojitelja i djece bolja, to je i rad u ustanovi bolji i učinkovitiji.

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode da ključne kompetencije odgojitelja kao komunikacijskog modela uključuju stručnost u području odgoja, komunikacijske vještine, empatiju i voditeljske kompetencije. Odgojitelj se kontinuirano cjeloživotno obrazuje, razvija svoja praktična iskustva, umrežava s kolegama provodeći refleksiju i samorefleksiju vlastitog rada u odgojno-obrazovnom procesu.

Neki su odgojitelji dovoljno intrinzično motivirani za stručno usavršavanje bez ikakve dodatne podrške ili poticaja od strane stručnih službi ili poslodavaca. Međutim, druge pokreću samo vanjski čimbenici koji su u izravnoj korelaciji s njihovim radnim uvjetima, kao što su plaća, pedagoški standardi, suradnja s roditeljima ili dobri odnosi s kolegama.

Jedna od glavnih karakteristika dobrog odgojitelja temelji se na prepoznavanju potreba svakog djeteta, a kako bi on to mogao postići potrebno je dobro obrazovanje. Obrazovanje je temelj i glavni je pokretač razvijanja čitavog ljudskog života. Obrazovanje ima ključnu ulogu kako kod djece, pa tako i kod odgojitelja. Ono se temelji na različitim istraživanjima, usavršavanjima te neprestanom unapređivanju vlastitog rada. Samo ovakav pristup može pripremiti odgojitelje za rad sa djecom (Šagud, 2002).

Kudek Mirošević, Tot i Jurčević Lozančić (2020) navode da su se komunikacijske kompetencije koje odgojitelji trebaju steći i vještine koje trebaju razvijati za mentora promijenile u posljednjih nekoliko desetljeća, pretvarajući ih u profesije koje zahtijevaju

stalna kritička promišljanja, objektivne uvide i prihvaćanje vlastite uloge u inkluzivnoj praksi.

Odgojitelji su dužni razumjeti i znati uspostaviti blizak odnos pun povjerenja i prihvaćanja s roditeljima. Od njih se također očekuje da budu u stanju uskladiti očekivanja, norme i zahtjeve koje postavljaju sebi i roditeljima. Da bi to postigli, trebali bi koristiti suvremene postupke obrazovnog partnerstva u svojoj neposrednoj inkluzivnoj praksi.

Pedagoški standardi u konačnici podrazumijevaju ne samo potrebne minimalne uvjete za siguran i zdrav razvoj djeteta, već i radne uvjete koji promiču kvalitetu odgojno-obrazovnog djelovanja i daljnje stručno usavršavanje odgojitelja.

Budući da djeca uče jezik putem imitacije, eksperimentiranja i klasifikacije, ključnu ulogu u tome igra jezik odgojitelja. U interakciji s djecom, korisno je koristiti otvorena pitanja koja potiču razmišljanje o situaciji, te im pružiti dovoljno vremena za razmišljanje i odgovaranje.

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode kako govor koji je prilagođen djetetu karakterizira ritmičnost, sporiji tempo, visoki tonovi i jednostavne riječi. Kroz svoj govor, odgojitelj prenosi određene poruke. Važno je kontinuirano razvijati jezične vještine i profesionalni razvoj odgojitelja u vrtiću kako bi odgojiteljeva komunikacija s djetetom, koje jezik usvaja kroz slušanje i uočavanje jezičnih obilježja igara, bila učinkovita.

Osim sposobnosti komunikacije, jezik odgojitelja treba obilježiti visoka kvaliteta gramatike. To uključuje jasan i razumljiv fonetski izgovor glasova, prirodnu intonaciju rečenica i naglašavanje riječi. Dakle, u dječjem vrtiću, govor se postupno mijenja kako djeca sazrijevaju, prelazeći s prilagođenog govora koji je usmjeren djetetu, na prirodan govor odrasle osobe (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Odgojitelj prilagođava svoju komunikaciju djetetu, tj. „spušta se na razinu djeteta“, ali ne u doslovnome smislu. Drugim riječima, koristi jednostavniji jezik koji je ipak sličan govoru odrasle osobe. Turza-Bogdan i Cvikić (2023) ističu kako komunikacija odgojitelja treba biti poticajna, prirodna i spontana. Umjesto prenošenja cijele informacije djetetu, poticajna komunikacija potiče dijete na izražavanje, međusobnu interakciju i komunikaciju.

Prema Turza-Bogdan i Cvikić (2023) odgojitelj treba biti sposoban potaknuti djetetovu jezičnu kreativnost u različitim situacijama. To može postići izlaganjem djeteta književnim, likovnim, glazbenim ili drugim umjetničkim djelima. U takvim situacijama,

odgojitelju je važno da vješto komunicira s djetetom kako bi potaknuo estetsko iskustvo i želju za izražavanjem. Stoga, pristup odgojitelja u poticanju dječjeg jezika trebao bi biti predmet istraživanja u odgojnoj praksi.

5.2. Komunikacija odgojitelja s djecom tijekom aktivnosti

Prema Tatković i Močinić (2012) temelj dobrih odnosa u predškolskoj ustanovi je uspješna komunikacija. Zadatak odgojitelja je naučiti dijete kako surađivati s drugom djecom i upravljati vlastitim stavovima i emocijama. Svakodnevno bi trebalo učiti djecu slušanju, postavljanju pitanja, poznavanju situacije, samopraćenja, uključenosti i upravljanju interakcijom te fleksibilnosti ponašanja.

Da bi odnos između odgojitelja i djeteta bio uspješan, potrebno je aktivno umijeće slušanja. Aktivno slušanje je tehnika koja uključuje empatiju i prihvaćanje druge osobe onakvom kakva jest. Odgojitelj aktivnim slušanjem pokazuje zainteresiranost za ono što dijete govori te ga motivira za nastavak komunikacije. Odgojitelj bi trebao pažljivo slušati dijete, gledati ga u oči, ne prekidati ga u govoru te ga motivirati da iznese svoje potrebe.

Turza-Bogdan i Cvikić (2023) navode kako je poticanje razgovora kod djece od strane odgojitelja također važno. Naime, odgojitelj uvijek ima priliku za razgovor s djecom koji često prelazi u spontano pripovijedanje od strane djeteta. Odgojitelj bi svakodnevno trebao prepoznati, poticati i stvarati prilike u kojima će dijete biti izloženo poticanju razvoja raznih oblika komunikacije. Nadalje, kao poticaj djetetu u svrhu pripovijedanja vrlo mu je važno pružiti podršku, bilo kroz ilustracije, verbalne smjernice ili vođenje u razlikovanju važnih od manje važnih informacija te u jezičnom i govornom razvoju. Može se reći kako pripovijedanje doprinosi razumijevanju, dok razumijevanje potiče daljnje pripovijedanje. Zato je ključno prvo poticati dijete na sudjelovanje u aktivnostima pripovijedanja te pažljivo pratiti i reagirati na njegove odgovore.

Kao dobar primjer možemo navesti pripovijedanje na temelju poticaja, tj. interaktivno čitanje slikovnica. U vrtiću, odgojitelj je odgovoran za zajedničko čitanje slikovnica. Tradicionalno, odgojitelj je taj koji postavlja okvir aktivnosti, uključujući i odabir slikovnica. Stoga će ponekad odgojitelj odabrati slikovnicu prema vlastitome izboru i potaknuti djecu na sudjelovanje na što prirodniji način. S druge strane, kada odgojitelj primijeti da dijete pokazuje interes za slikovnicu i počne listati stranice ili pričati priču,

korisno je podržati tu inicijativu djeteta i pridružiti mu se u zajedničkom istraživanju (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Prema Turza-Bogdan i Cvikić (2023), kao reflektirajući praktičar, odgojitelj analizira svoje interakcije s djecom i razmišlja o budućim aktivnostima, uzimajući u obzir kako djetetove inicijative oblikuju njegove postupke. Isto tako, navode kako efikasna komunikacija između odgojitelja i djeteta obuhvaća postavljanje pitanja ili komentara koji proširuju temu izvan onoga što je izravno navedeno u tekstu. Stoga, odgojitelj treba koristiti pitanja koja potiču razmišljanje, a ujedno i maštu djeteta. Zaključno, odgojitelj planira aktivnosti zajedničkog čitanja s fleksibilnošću i prilagodljivošću u provedbi.

Bitno je istaknuti i jezične aktivnosti koje mogu biti dio igre, ali se mogu provoditi i kao neovisno planirane aktivnosti. Važno je omogućiti djetetu izražavanje njegovih iskustava kako bi se potaknulo razumijevanje, a odgojitelj bi trebao prepoznati ta iskustva i koristiti ih kao temelj za daljnje razvijanje djetetovog razumijevanja. Djeca često spontano izražavaju svoje doživljaje sadržaja bez vanjskih poticaja, a ponekad mogu prekinuti aktivnost što također predstavlja odgovor odgojitelju o djetetovom doživljaju (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Svaka aktivnost može biti prilagođena prema interesima djece, a odgojitelj s kreativnim pristupom sigurno će otkriti načine za unapređenje jezičnih vještina i komunikacije (Turza-Bogdan i Cvikić, 2023).

Također, komunikacija odgojitelja s roditeljima ključna je za uspješno partnerstvo u odgoju djece. Otvorenost za dijalog i suradnja olakšavaju rješavanje potencijalnih izazova.

6. Istraživanje o kajkavskome narječju u vrtiću iz perspektive odgojitelja

6.1. Predmet istraživanja

Čuvajući narječje i zavičajni govor, čuvamo običaje i identitet. Fokus istraživanja usmjeren je na razumijevanje utjecaja kajkavskog narječja na jezični razvoj djece u vrtićkom okruženju na području ivanečkog kraja te na analizu iskustava odgojitelja u radu s ovim narječjem. Upravo zbog toga, predmet ovog istraživanja jest primjena kajkavskog narječja u ivanečkom kraju u institucionalnom kontekstu dječjeg vrtića.

6.2. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj ovog istraživanja jest razumijevanje uloge kajkavskog narječja u vrtiću iz perspektive odgojitelja, a obuhvaća povratne informacije od strane odgojitelja te identifikaciju izazova koje odgojitelji mogu susresti u radu s takvim narječjem. Odgajatelji mogu promišljati o svom radu, o načinu na koji promiču očuvanje regionalnih jezičnih obilježja te promišljati kako kajkavsko narječje doprinosi kulturnom identitetu djece.

Iz navedenog cilja istraživanja, proizlaze sljedeća istraživačka pitanja:

IP1: Ispitati koriste li djeca podjednako kajkavsko narječje i hrvatski standardni jezik – povratne informacije od odgojitelja?

IP2: Ispitati osmišljavaju li odgajateljice aktivnosti u kojima se djeca mogu koristiti kajkavskim narječjem?

IP3: Ispitati koriste li odgajateljice kajkavsko narječje u radu s djecom?

6.3. Ispitanici, instrument i postupak istraživanja

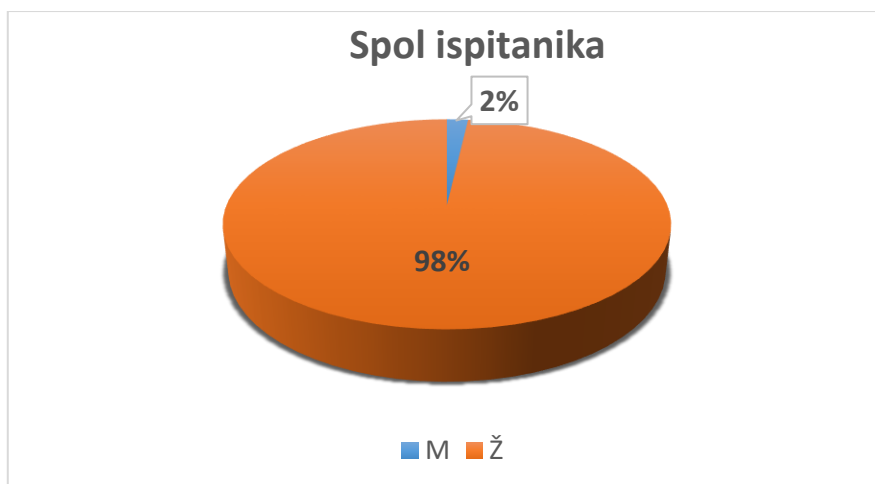
U navedenom istraživanju provedena je anonimna anketa u kojoj je sudjelovalo 55 odgojiteljica iz šireg ivanečkog kraja, tj. odgojiteljice iz DV „Ivančice“ iz Ivanca, DV „Runolist“ iz Žarovnice, DV Lepoglava te DV „Latica“ iz Klenovnika.

Anketa se provodila putem interneta, a sastavljena je samostalno putem Google obrazaca. Anketa se sastojala od 14 pitanja, a pitanja su bila postavljena u obliku otvorenog, zatvorenog te kombiniranog tipa gdje su sudionici imali mogućnost zaokruživanja višestrukih odgovora, a isto tako imali su mogućnost odgovarati na pitanja svojim riječima te iznijeti vlastita mišljenja. Prvih pet pitanja odnosila su se na općenite informacije o odgojitelju kao što je spol, dob, godine radnog iskustva u vrtiću, dob djece s kojom rade te broj djece u skupini. Naredna pitanja odnosila su se na uporabu kajkavskog narječja gdje su ispitanici morali objasniti zašto je/nije kajkavsko narječje potrebno u radu s djecom, zatim ukoliko je kajkavsko narječje njihov idiom navesti u kojim ga situacijama koriste, navesti u kojim situacijama u vrtiću koriste kajkavsko narječje te navesti koliko djece pohađa programe za njegovanje kajkavskog narječja ukoliko takvi programi postoje u njihovom vrtiću. Kod posljednja četiri pitanja ispitanici su trebali odabrati reakcije koje su zamijećene kod djece prema kajkavskome narječju, navesti imaju li podršku roditelja u promicanju narječja te objasniti kako potiču djecu koja govore isključivo hrvatskim standardnim jezikom da se uključe u razgovore na kajkavskome narječju te navesti kojim aktivnostima potiču djecu koja govore kajkavskim narječjem na izloženost standardnom jeziku. Posljednje pitanje stavljeno je ukoliko ispitanici žele još nešto napisati u vezi teme o kajkavskome narječju u vrtiću. Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno.

Istraživanje je započelo 11. ožujka 2024. kada je na mail adrese vrtića poslan Google obrazac s upitnikom, a koji je potom prosljeđen među odgojitelje u svrhu ispunjavanja. Anketiranje je završeno 17. ožujka nakon čega je započelo njihovo analiziranje.

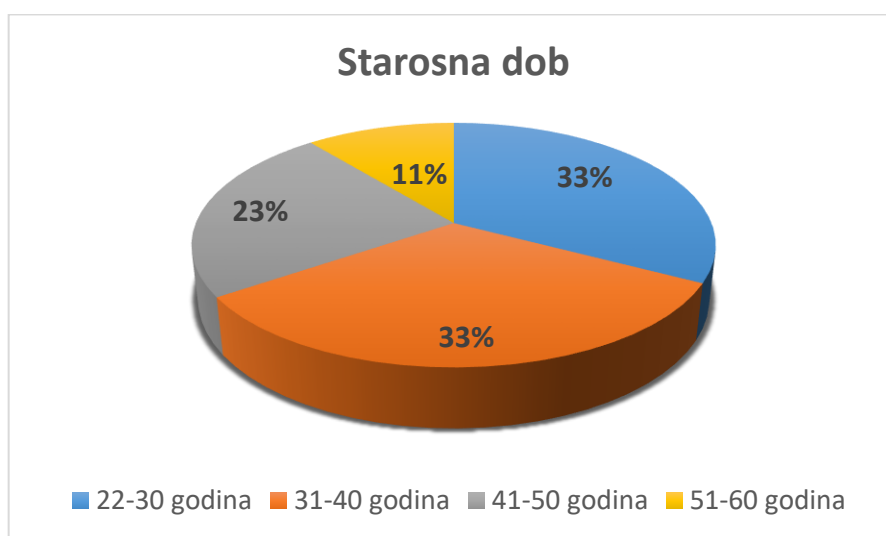
6.4. Rezultati i rasprava

Od 55 ispitanika, njih 54 ili 98 % je ženskog spola, dok je samo jedan ispitanik ili 2% muškog spola. (Grafikon 1)

Grafikon 1 Spol ispitanika

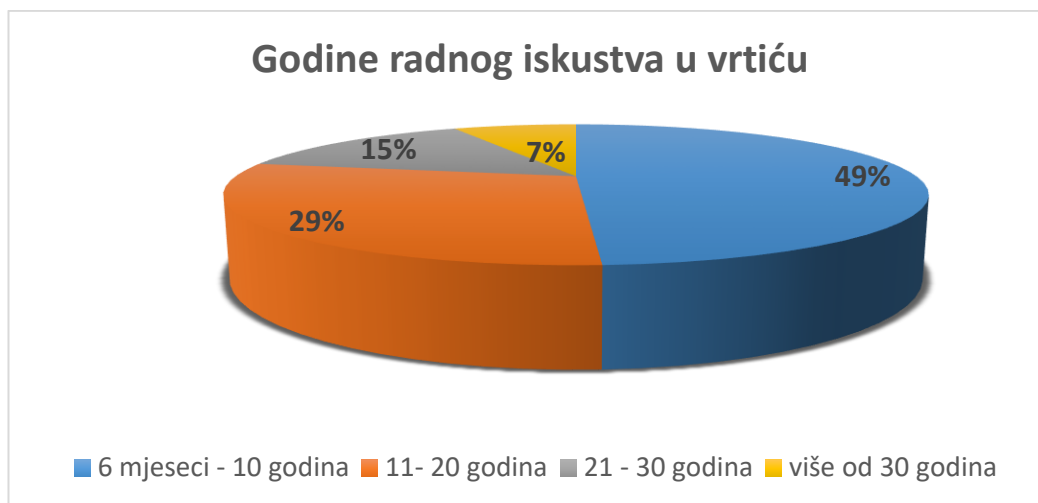
Najviše ispitanika nalazi se u starosnoj dobi od 22-30 godina, njih 18 ili 33 %, a ujedno isti broj ispitanika, njih 18 ili 33 % u dobi je od 31-40 godina. Slijede ispitanici u dobi od 41-50 godina čiji broj je 13 ili 23 %, dok je najmanji broj ispitanika u dobi od 51-60 godina, tj. njih 6, a čiji postotak iznosi 11 %. (Grafikon 2)

Grafikon 2 Starosna dob

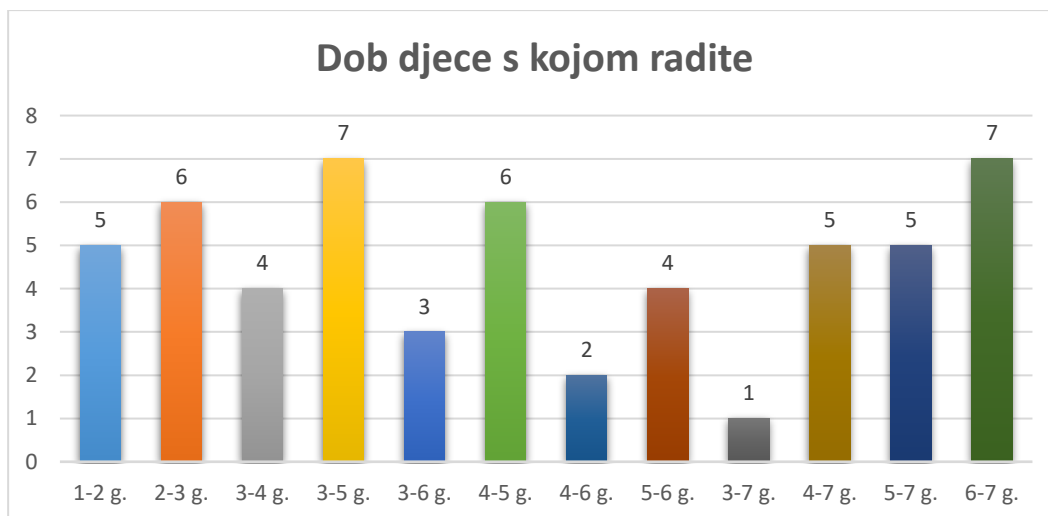
Na pitanje o godinama radnog iskustva u vrtiću, 27 ispitanika ili njih 49 % izjasnilo se kako pripada u skupinu gdje se radno iskustvo kreće od 6 mjeseci do 10 godina što je ujedno i kategorija u kojoj je gotovo pola ispitanika. Zatim slijedi skupina od 11 do 20 godina radnog iskustva u kojoj se nalazi njih 16 ili 29 %. Nešto manji broj ispitanika, tj. njih 8 ili 15

% kreće se s radnim iskustvom od 21 do 30 godina, a najmanji udio ispitanika imaju više od 30 godina radnog iskustva i to svega njih 4 ili 7 %. (Grafikon 3)

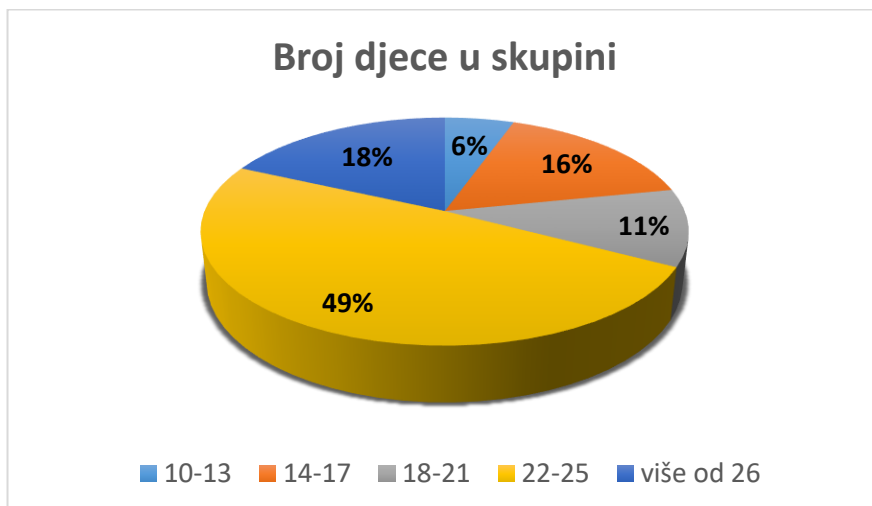
Grafikon 3 Godine radnog iskustva u vrtiću

Na pitanje s kojom dobi djece radite 5 ispitanika ili 9 % ih je odgovorilo da rade s djecom u dobi 1-2 godine, 4-7 godina kao i 5-7 godina. 6 odgojitelja ili 11 % njih odgovorilo da rade s djecom u dobi 2-3 godine te 4-5 godina. Zatim, u dobi djece 3-4 godine te 5-6 godina rade 4 ispitanika ili 7 %, dok 3 ispitanika ili 5 % njih radi s djecom u dobi 3-6 godina. 2 odgojitelja, tj. 4 % rade s djecom u dobi 4-6 godina. Najveći broj ispitanika, njih 7 ili 13 % rade s djecom u dobi 3-5 godina kao i u dobi 6-7 godina, dok samo 1 odgojitelj radi s djecom u dobi 3-7 godina. (Grafikon 4)

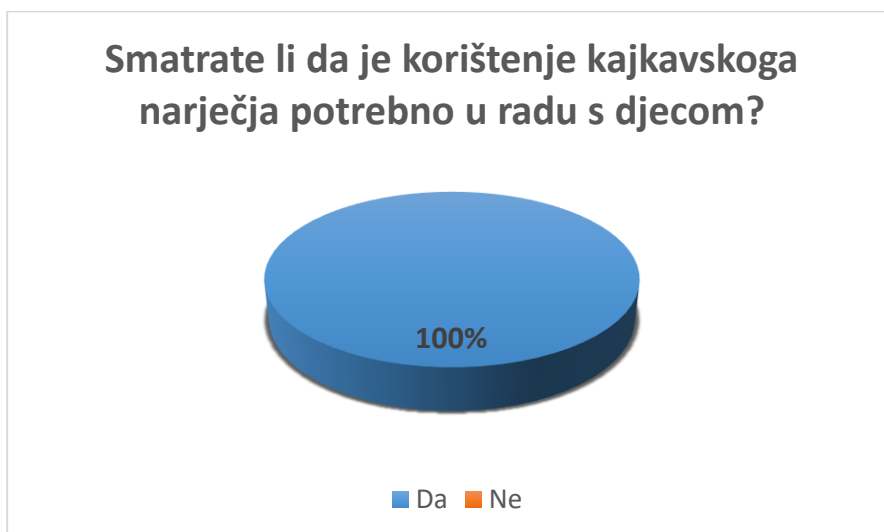
Grafikon 4 Dob djece s kojom radite

Pitanje koje se odnosilo na broj djece u skupini, 27 ispitanika ili 49 % radi u skupini u kojoj se nalazi između 22-25 djece. Za njima slijede odgojitelji koji rade s 26 ili više djece, a njihov broj iznosi 10 ili 18 %, potom njih 9 ili 16 % radi u skupini koja broji između 14-17 djece, dok njih 6 ili 11 % imaju između 18-21 djece. Najmanji broj ispitanika, njih 3 ili 5 % radi u skupini koja sadrži između 10-13 djece. (Grafikon 5)

Grafikon 5 Broj djece u skupini

Od ukupnog broja ispitanika 100 % izjasnilo se da je kajkavsko narječje potrebno u radu s djecom. (Grafikon 6)

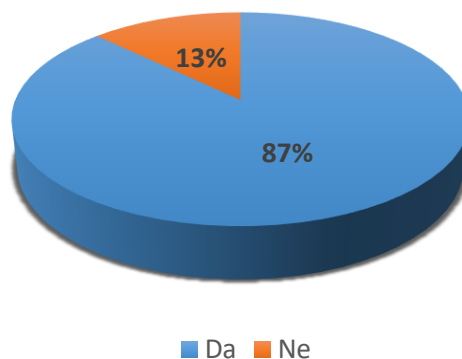
Grafikon 6 Prikaz ispitanika koji smatraju da je/nije kajkavsko narječje potrebno u radu s djecom

Sljedeće pitanje bilo je otvorenoga tipa, a veže se na prethodno. Ispitanici su trebali obrazložiti zašto smatraju da je/nije korištenje kajkavskoga narječja potrebno u radu s djecom. Uvidom i analizom u odgovore, najčešći odgovori koji su se pojavljivali bili su da se uporabom kajkavskoga narječja njeguje dijalekt, djeca žive i odrastaju u okruženju kajkavskoga narječja, a time upoznaju svoj kraj i običaje, a isto tako razvijaju svoju kulturnu svijest („Kajkavština je naše narječje, tradicija. I to treba njegovati.“, „Dio je djetetovog identiteta, kulture kojoj pripada.“, „Time dijete uči i njeguje svoje običaje koji su vezani za njegov kraj.“, „Dajemo podršku djetetu za održavanje svoje kulturne baštine.“, „Netko mora njegovati i čuvati tradiciju! Učimo ih od malih nogu.“). Nadalje, sve manje djece koristi i poznaje riječi kajkavskoga narječja, a time propada kulturna baština („Djeca, iako žive u područjima kajkavskog govora, sve manje poznaju riječi istog i koriste ih, a time zaboravljaju i tradiciju i svoju kulturu.“, „Sve manje djece govori kajkavskim narječjem, a njihovim poticanjem održat će se tradicija.“, „Djeca sve manje ili gotovo uopće ne poznaju riječi koje dolaze iz njihovog okolnog područja.“, „Zato što djeca dolaze iz kraja u kojemu se govori kajkavskim narječjem, a nažalost taj govor sve više izumire i najčešće je prisutan kod starije populacije, dok je kod mlađih naraštaja gotovo iskorišten.“, „Djeca nemaju prilike toliko često čuti razgovor na kajkavskom, a važno je za očuvanje.“). Drugi zatim navode kako narječje pridonosi bogatstvu dječjeg jezičnog repertoara i razumijevanju jezične raznolikosti („U radu s djecom kajkavsko narječje je važno za poticanje njihovog jezičnog razvoja i komunikacijskih vještina.“, „Bitno je za jezični razvitak djeteta.“, „Djeca obogaćuju svoj jezični kapacitet.“, „Oplemenjuju svoje jezične vještine.“, „Ima pozitivan utjecaj na njihov jezični razvoj (šire vokabular, šire razumijevanje te sposobnost komunikacije).“).

Na temelju danih odgovora, možemo zaključiti da su odgojitelji svjesni kako je uporaba kajkavskoga narječja potrebna u radu s djecom, da djecu treba poticati da upoznaju riječi i govor te da se ne srame koristiti kajkavsko narječje, ali isto tako da se djecu uputi da u važnim situacijama koriste standardni jezik.

Udio ispitanika koji se izjasnio kako je kajkavsko narječje njihov materinski idiom je njih 48 ili 87 %, dok je drugih 7 ispitanika ili 13 % odgovorilo kako kajkavsko narječje nije njihov materinski idiom. (Grafikon 7)

Je li kajkavsko narječje vaš materinski idiom?

Grafikon 7 Udio ispitanika kojemu je/nije kajkavsko narječje materinski idiom

Naredno pitanje odnosi se na prethodno te je višestrukog izbora uz mogućnost dodavanja vlastitoga odgovora. Od ukupnog broja ispitanika 45 ili 94 % izjasnilo se kako kajkavsko narječje koriste prilikom razgovora s obitelji i prijateljima, njih 41 ili 85 % koriste tijekom neformalnih društvenih događaja kao što su rođendani i večernja druženja, dok njih 39 ili 81 % koriste narječje kod svakodnevnih razgovora na ulici. Ispitanici su pod ostalo mogli navesti još neke situacije od kojih je njih 4 ili 8 % navelo da kajkavsko narječje koriste gotovo u svim situacijama gdje je prilika i gdje se mogu pohvaliti, osim kod onih koje nisu previše formalne („U svim situacijama, osim kod odlaska u ustanove poput bolnice, banke itd.“, „Svugdje gdje je prilika i gdje se mogu pohvaliti svojim narječjem.“, „U svim situacijama koje nisu previše formalne.“, „Kajkavsko narječje koristim u gotovo svim situacijama, osim onih koje su službene.“). (Tablica 1)

Situacije	Postotak
Razgovori s obitelji i prijateljima	94%
Neformalni društveni događaji (rođendani, večernja druženja...)	85%
Svakodnevni razgovori na ulici	81%
Ostalo:	8%

Tablica 1 Prikaz situacija

Od ukupnog broja ispitanika njih 37 ili 67 % govori kajkavskim narječjem u vrtiću, dok njih 18 ili 33 % ne govori. (Grafikon 8)

Grafikon 8 Udio ispitanika koji ne/govore kajkavskim narječjem u vrtiću

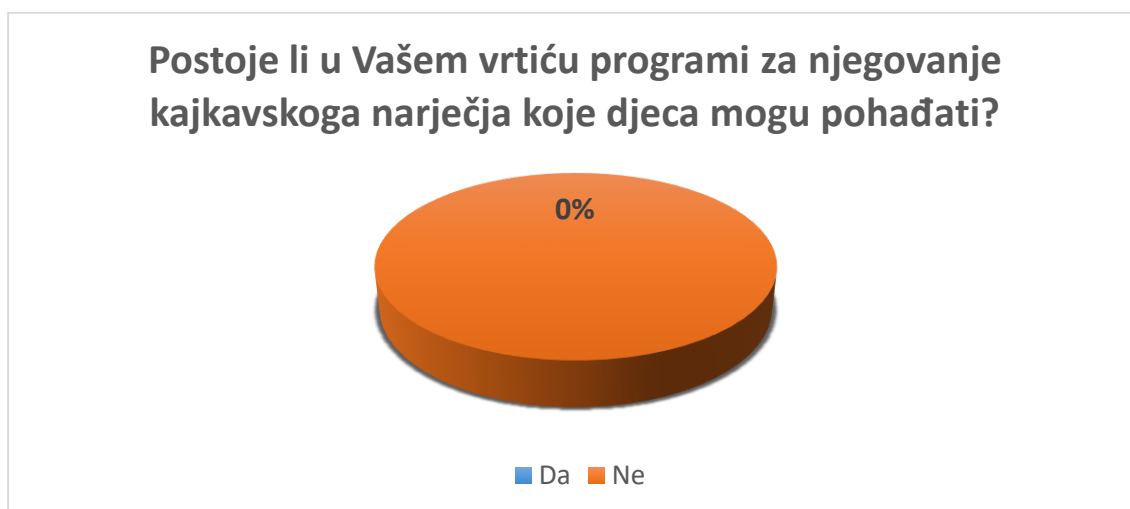
Naredno pitanje odnosi se na prethodno te je višestrukog izbora uz mogućnost dodavanja vlastitoga odgovora. Najveći broj ispitanika, njih 36 ili 95 % izjasnilo se kako kajkavsko narječje koristi u igri i interakciji s djecom tijekom slobodnog vremena. Zatim, njih 28 ili 74 % odabralo je kod davanja uputa ili vođenja aktivnosti, njih 18 ili 47 % kod čitanja priči i pripovijedanju bajki, dok njih 13 ili 34 % u komunikaciji s roditeljima prilikom informiranja o djetetovom napretku ili dnevnim aktivnostima. Ispitanici su još mogli navesti ostale situacije od kojih je njih 18 % navelo da su to slobodne aktivnosti, projekti posvećeni narječju, čitanje kajkavske poezije, slikovnica te održavanje dijaloga na dječju inicijativu. Ujedno, ispitanici su naveli kako narječje koriste i u razgovoru s kolegama („*Sami smišljamo igre, brojalice u kojima se mogu koristiti narječjem.*“, „*U razgovoru s kolegama.*“, „*Kod čitanja priči koje su na kajkavskom narječju*“, „*Osmišljavamo razne projekte kojima je cilj upoznavanje narječja, a ujedno i korištenje.*“, „*U svim slobodnim aktivnostima, tj. kroz igru i zabavu.*“). (Tablica 2)

Situacije	Postotak
Kod čitanja priči i pripovijedanju bajki	47%
U igri i interakciji s djecom tijekom slobodnog vremena	95%
Kod davanja uputa ili vođenja aktivnosti	74%

U komunikaciji s roditeljima prilikom informiranja o djetetovom napretku ili dnevnim aktivnostima	34%
Ostalo:	18%

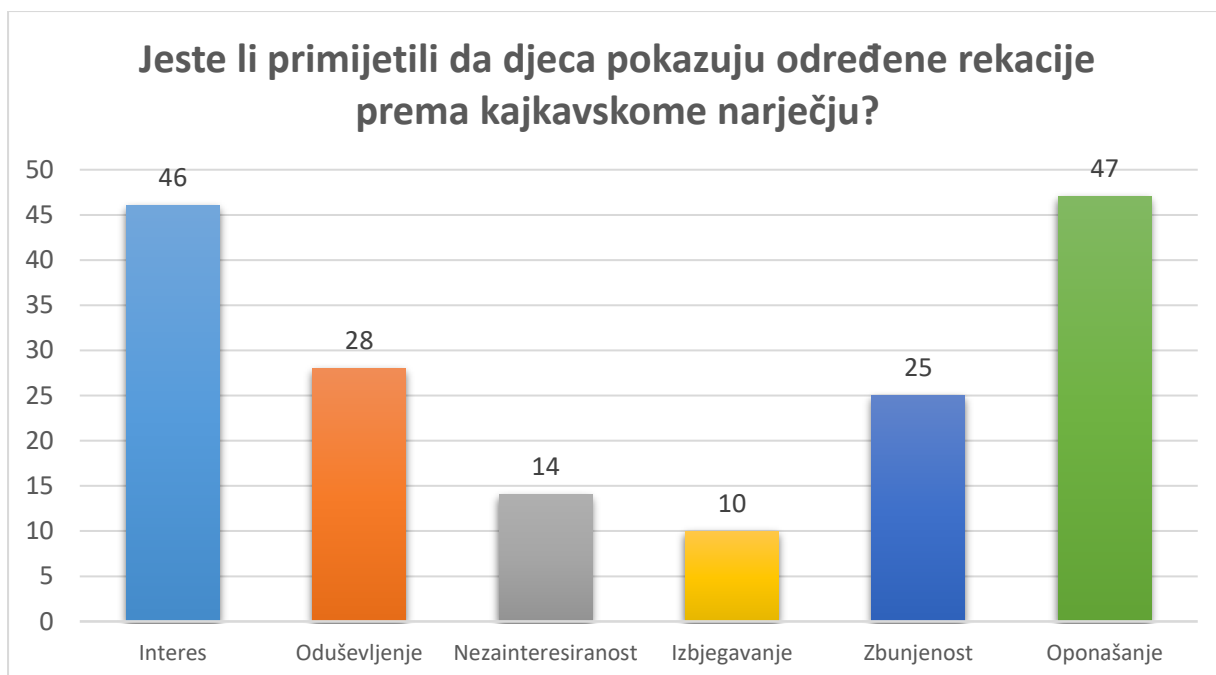
Tablica 2 Prikaz situacija

Od ukupnog broja ispitanika njih 55 ili 100 % se izjasnilo kako u njihovim vrtićima ne postoje programi za njegovanje kajkavskoga narječja. (Grafikon 9)

Grafikon 9 Udio ispitanika u čijem vrtiću (ne)postoje programi za njegovanje kajkavskoga narječja

Navedeno pitanje je višestrukog izbora u kojem su ispitanici birali reakcije koje djeca pokazuju prema kajkavskome narječju. Najviše ispitanika, njih 47 ili 86 % izabralo je oponašanje, 46 ili 84 % interes, 28 ili 51 % oduševljenje, 25 ili 46 % zbunjenost, 14 ili 26 % nezainteresiranost, dok je 10 ili 18 % ispitanika izabralo izbjegavanje. (Grafikon 10)

Grafikon 10 Udio reakcija koja djeca pokazuju prema kajkavskome narječju

Od ukupnog broja ispitanika, njih 38 ili 69 % izjasnilo se kako imaju podršku, a njih 17 ili 31 % kako nemaju podršku roditelja u promicanju kajkavskoga narječja u vrtiću. (Grafikon 11)

Grafikon 11 Udio ispitanika koji imaju/nemaju podršku roditelja u promicanju kajkavskoga narječja

Na pitanje koje se odnosilo kako potičete djecu koga govore isključivo hrvatskim standardnim jezikom da se uključe u razgovore na kajkavskome narječju, ispitanici su trebali navesti svoje odgovore. Najčešći odgovori koji su se ponavljali su primjerice da odgojitelji

sami, tj. svojim primjerom ponekad namjerno koriste kajkavsko narječje kako bi kod djece probudili zainteresiranost te uz svakodnevne aktivnosti uključuju igre, pjesmice, priče i druge aktivnosti na kajkavskome narječju („Koristimo priče ili slušamo pjesme koje su na kajkavskom narječju.“, „Vodim ih svojim primjerom.“, „Sama ponekad namjerno koristim kajkavsko narječje kako bi kod djece probudila zainteresiranost.“, „Uklapamo igre, pjesme, priče i druge aktivnosti na kajkavskom u svakodnevne aktivnosti.“, „Pričamo o kajkavskom narječju, koristimo izraze, pjevamo pjesmice ali sve kroz zabavu i šalu.“). Ispitanici su naveli kako znaju provoditi projekte vezane uz temu kajkavskoga narječja, a isto tako znaju otići u lokalna područja u kojima se ljudi koriste narječjem te se bave djelatnostima koje djeca nemaju prilike vidjeti („Kroz različite projekte i svakodnevne aktivnosti, primjerice izrada knjige pod nazivom „Knjiga kajkavskog govora“.“, „Znali smo otići u posjet u obližnja područja u kojima se ljudi koriste starim govorom i bave djelatnostima koje nisu u modi.“, „Kroz projekte i slobodne aktivnosti.“, „U dogovoru s kolegama zajedno znamo osmisliti pojedine aktivnosti koje se razvuku u projekt.“, „Svakodnevnim aktivnostima, ali i projektima te odlaskom u okolna sela da djeca uoče raznolikost govora na kajkavskom narječju.“). Nekoliko ispitanika izjasnilo se kako pokušavaju djecu uključiti u aktivnosti koje provode na kajkavskome narječju, no zamijetili su kako nekolicina ne pokazuje nikakvu zainteresiranost, dok ostali s oduševljenjem slušaju te oponašaju riječi koje su kajkavskog podrijetla („Vodim ih svojim primjerom. Kod nekih izaziva zainteresiranost i želju za daljnjim upoznavanjem, a kod pojedine djece vidljiva je nezainteresiranost.“, „Poštujem individualne razlike i prilagođavam pristup prema potrebama svakog djeteta, tj. ako dijete ne želi biti u aktivnostima koje su vezane za kajkavsko narječje, slobodno se može baviti drugim aktivnostima, a djeci koja pokazuju interes pomažem i osmišljam daljnje aktivnosti.“, „Prilikom vođenja aktivnosti ili u razgovoru s djecom često znam ubaciti riječ ili izraz na kajkavskom narječju te sam uočila kako kod pojedine djece izaziva zainteresiranost i želju za daljnjim upoznavanjem.“, „Pokušavam ih uključiti u aktivnosti, no shvatila sam kako pojedinci iskazuju interes, dok kod ostalih ne izaziva nikakvu želju.“, „Za djecu koja žele učiti, osmišljam aktivnosti vezane uz narječje, a djecu koju to ne zanima rade aktivnosti ne vezano uz narječje.“).

U posljednjem pitanju na koje se trebalo obavezno odgovoriti ispitanici su trebali navesti kojim aktivnostima potiču djecu koja govore kajkavskim narječjem na izloženost hrvatskom standardnom jeziku. Najčešći odgovor bio je da gotovo sva djeca govore standardnim jezikom, a neka povremeno u toku razgovora uključe pokoju riječ na

kajkavskome narječju („Vrlo malo djece govori isključivo kajkavskim narječjem, tako da standardni jezik koristimo gotovo u svim situacijama.“, „Djeca se isključivo služe standardnim jezikom, tako da tu mogu navesti sve aktivnosti koje provodimo svakoga dana.“, „Mali broj djece govori kajkavskim narječjem.“, „Većina djece nije izložena kajkavskom narječju, a aktivnosti se odvijaju na književnom jeziku.“, „Gotovo sva djeca govore standardnim jezikom, a manji broj u izgovoru upotrebljava riječi kajkavskog podrijetla.“). Isto tako, većina ispitanika navela je da sve aktivnosti u toku dana provodi na standardnome jeziku, kao što su davanje uputa, svakodnevna komunikacija, čitanje priča, slikovnica, pjevanje pjesmica („O svim bitnim stvarima pričamo na hrvatskom standardnom jeziku.“, „Sve aktivnosti provodimo na standardnom jeziku kako je i propisano.“, „Integriranje standardnog jezika u svakodnevne situacije i rutine.“, „Svim svakodnevnim aktivnostima – razgovor, čitanje, objašnjavanje, vođenje aktivnosti.“. „U svim aktivnostima koje vodim koristim standardni jezik.“). Ujedno, navode da se djeca tijekom slobodne igre mogu koristiti odabranim govorom i narječjem („U planiranim aktivnostima zahtijevam da se koriste službenim jezikom, a u slobodnoj igri mogu se koristiti narječjem.“, „..., a u slobodnim aktivnostima dozvoljena njim je uporaba kajkavskog govora.“).

Posljednje pitanje iz anketnog upitnika bilo je namijenjeno ispitanicima koji su željeli napisati još nešto u vezi temi o kajkavskome narječju u vrtiću. Ispitanici su pisali kako je žalosno što narječja lagano odlaze u zaborav, a dio su našeg identiteta, zatim kako bismo se svi zajedno trebali više angažirati u njegovanju kajkavskoga narječja te djeci pružiti kontinuiranu izloženost narječju na prirodan i zabavan način. Ispitanici kojima kajkavsko narječje nije materinski idiom, ističu kako im je drago što se među mladima promiče kulturna svijest o kraju i običajima iz kojih dolaze („Trebalo bi više poticati kajkavštinu u govoru i općenito u društvu. Ljudi kao da se srame svog narječja i govora.“, „Tužno je kad čovjek shvati kako djeca ne znaju ni jednu kajkavsku riječ, a žive u kraju gdje se govori spomenutim narječjem. Da govoriti standardom, ali ne i zaboraviti kajkavštinu!“), „Iako ne govorim kajkavskim narječjem, zalažem se da se promiče njegovanje tradicije.“, „Svakako treba više poticati govor i aktivnosti na kajkavskom narječju, ne samo u vrtiću već i kod kuće.“, „Njeguimo „kaj“.“).

Cilj ovog istraživanja jest razumijevanje uloge kajkavskog narječja u vrtiću iz perspektive odgojitelja, a obuhvaća povratne informacije od strane odgojitelja. Nakon analize

dobivenih podataka, možemo odgovoriti na prije postavljena istraživačka pitanja. Povratnim informacijama od odgojitelja, veći udio djece koristi se hrvatskim standardnim jezikom nego kajkavskim narječjem. S obzirom na činjenicu da se standardni jezik usvaja, a nije dio govornog idioma, ovu je tvrdnju potrebno pojasniti. Pretpostavljamo da se radi o govornome idiomu koji nije jako kajkavski obojen pa ga zbog toga odgojitelji imenuju kao standardni jezik. Uporaba kajkavskoga narječja u radu djeci uvelike izaziva osjećaj zainteresiranosti, oduševljenja i oponašanja, ali ujedno kod polovice izaziva osjećaj zbunjenosti, što možemo povezati s činjenicom da današnja djeca nemaju prilike čuti, a isto tako i upotrebljavati lokalni dijalekt. Smatram kako su odgojitelji svjesni sve manje upotrebe kajkavskog narječja u komunikaciji roditelj-dijete te stoga osmišljavaju aktivnosti u kojima se djeca mogu koristiti navedenim narječjem. Najčešće svojim primjerom, ali i organiziranim aktivnostima poput igara, pjesmica, priča i drugih aktivnosti na kajkavskom narječju, pokušavaju izazvati zanimanje kod djece. U skladu s prethodnom činjenicom, većina odgojitelja koristi kajkavsko narječje isključivo u gore navedenim aktivnostima.

Kao zaključak ovog istraživanja možemo istaknuti kako pojedini odgojitelji potiču uporabu standardnoga jezika u svim situacijama kako bi djeca stekla vještine potrebne za formalnu komunikaciju i daljnji uspjeh. S druge strane, pojedini odgojitelji su fleksibilniji i dopuštaju djeci da koriste lokalne dijalekte u neformalnim situacijama, ali ih istovremeno potiču da razumiju i koriste standardni jezik kada je to potrebno. Općenito, važno je da djeca razviju kompetencije za komunikaciju na standardnome jeziku kako bi uspješno funkcionirala u obrazovnom okruženju, ali također je važno da budu svjesna i sposobna komunicirati na lokalnom dijalektu kako bi očuvali kulturnu raznolikost i identitet svoje regije.

7. Zaključak

Govor i jezik ključni su faktori u rastu i razvoju svakog djeteta. Njihov napredak ima veliki utjecaj na djetetove socijalne interakcije, ponašanje i akademske sposobnosti. Djeca svoje jezične sposobnosti stječu u okruženju u kojem se kreću te time uviđaju raznolikost jezičnih izraza i stilova komunikacije koji postoje unutar njihove zajednice. Odgojitelj bi trebao biti u stanju poticati djetetovu sposobnost izražavanja na jezično kreativan način. Ujedno, svaka aktivnost može se prilagoditi dječjim interesima, a odgojitelj koji koristi kreativan pristup lako će pronaći načine za poboljšanje jezičnih vještina i komunikacije.

Ovim radom upoznajemo se s važnosti njegovanja i poticanja regionalnih jezičnih obilježja kod djece.

Prema provedenom istraživanju, odgojitelji su svjesni kako je zastupljenost lokalnih govora među djecom u sve manjoj mjeri. Ističu kako je kajkavsko narječje potrebno u radu s djecom jer djeca žive i odrastaju u okruženju kajkavskog narječja, no neuporabom navedenog narječja propadaju brojni običaji, a ujedno i kulturna baština. Iako gotovo sve aktivnosti provode na standardnom jeziku, za promicanje kajkavskog narječja daju primjer vlastitim govorom te kreiraju razne aktivnosti. Iako je ispitni uzorak malen i rezultati se ne mogu generalizirati, oni pokazuju smjer za neka daljnja istraživanja odgojne prakse.

Prema svemu navedenome, važno je da djeca razvijaju vještine komunikacije na standardnom jeziku kako bi se uspješno integrirala u formalna okruženja. Međutim, isto tako je važno da cijene i razumiju lokalni dijalekt, što pridonosi očuvanju kulturnog naslijeđa i jezične raznolikosti. Svi zajedno bismo trebali aktivnije sudjelovati u očuvanju kajkavskog narječja, a djeci na spontan i zabavan način omogućiti izloženost navedenom narječju.

8. Literatura

- Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskoga jezika*. Zagreb: Alfa.
- Apel, K. i Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine*. Lekenik: Ostvarenje.
- Babić, S. (2009). *Hrvatski književni jezik, ponajprije njim samim*. *Jezik*, 56 (5), 161-189. Preuzeto 21.12.2023.: <https://hrcak.srce.hr/clanak/135898>
- Barbarić, V. (2016). *Povijest hrvatskoga jezika – posla ima puno za mnoge*. *Hrvatski jezik*, 3 (3), 40-42. Preuzeto 21.12.2023.: <https://hrcak.srce.hr/clanak/252882>
- Bijelić, A. (2009). *Razgovorni stil*. *Hrvatistika*, 3. (3.), 57-66. Preuzeto 21.12.2023.: <https://hrcak.srce.hr/clanak/104396>
- Božanić, J. (2009). *Kapitalno djelo hrvatske dijalektologije*. Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riči, 174-175.
- Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu – Odjel za kroatistiku [FFZG]. *Stilistika: Žargon i kolokvijalni jezik*. Preuzeto 28.12.2023.: <https://stilistika.org/zargon-i-kolokvijalni-jezik>
- Ginott, H. G. (2005). *Između roditelja i djeteta : svjetski klasik koji je revolucionirao komunikaciju između roditelja i djece*. Lekenik: Ostvarenje.
- Hocenski-Dreiseidl, M. (2006). *Dvostruka funkcija jezika - opći jezik versus jezik gospodarstva*. *Ekonomski vjesnik*, XIX (1-2), 101-106. Preuzeto 20.12.2023.: <https://hrcak.srce.hr/clanak/294063>
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. (2013). *Hrvatski standardni jezik*. Preuzeto 20.12.2023.: <https://jezik.hr/standardni-jezik.html>
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. (2020). *Hrvatska narječja*. Preuzeto 05.01.2024.: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html>
- Kudek Mirošević, J., Tot, D. i Jurčević Lozančić, A. (2020). *Osmišljavanje inkluzivnoga odgojno-obrazovnog procesa – Samoprocjena odgojitelja i učitelja*. *Nova prisutnost*, XVIII (3), 547-559. Preuzeto 16.02.2024.: <https://hrcak.srce.hr/file/357969>

Kuvač Kraljević, J. (2017). *Otključavanje jezika*. Zagreb: Hrvatsko interdisciplinarno društvo.

Kuvač Kraljević, J. (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža. (2021). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Preuzeto 04.01.2024.: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/57760?ID=57760>

Lisac, J. (2011.) Hrvatska narječja. U: A. Bičanić (Ur.) (2011.) *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*. Zagreb: Croatica.

Lisac, J. (2003). *Kajkavsko narječje i njegova proučavanja (s posebnim obzirom na rad Jakoba Riglera)*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Logos. (2013). *Komunikacija, jezik, govor – u čemu je razlika?* Preuzeto 09.01.2024.: <https://www.centar-logos.hr/jezik-i-govor-u-cemu-je-razlika/>

Lončarić, M. (1996). *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

Mićanović, K. (2008). *Hrvatski s naglaskom (Standard i jezični varijeteti)*. Zagreb: Disput.

Milanović, M. (2014). *Pomozimo im rasti : priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Zagreb: Golden marketing.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta [MZOS]. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto 05.01.2024.: <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>

Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike*. Zagreb: Alfa.

Pavličević-Franić, D. (2007). Standardnojezična normativnost i/ili komunikacijska funkcionalnost u procesu usvajanja hrvatskoga jezika. U M. Česi i M. Barbaroša-Šikić (Ur.), *Komunikacija u nastavi hrvatskog jezika: suvremeni pristupi poučavanju u osnovnim i srednjim školama* (str. 34-49). Jastrebarsko: Naklada Slap.

Peti-Stantić, A. (2019). *Čitanjem do (spo)razumijevanja : od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Zagreb: Naklada Ljevak.

- Posokhova, I. (2010). *200 logopedskih igara: učimo govoriti, razumjeti i misliti*. Zagreb: Planet Zoe.
- Pranjković, I. (2010). *Ogledi o jezičnoj pravilnosti*. Zagreb: Disput.
- Puškar, K. (2015). *Čije je kaj? Narječje između prihvaćanja i odbijanja*. Preuzeto 15.02.2024.:
https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/18768/02_SCN_2_2015_Puskar.pdf
- Silić, J. (1997). Razgovorni stil standardnoga hrvatskog jezika. *Kolo VI*, 4, 483–495.
- Silić, J. (2006). *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb: Disput.
- Slunjski, E. (2020). *Izvan okvira 5 - Pedagoška dokumentacija procesa učenja djece i odraslih kao alat razvoja kurikuluma*. Zagreb: Element.
- Stančić, V. i Ljubešić, M. (1994). *Jezik, govor, spoznaja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Starc, B. i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden Marketing.
- Škarić, I. (1986). *Određenje govora*. UI Govor, Vol.3. No. 2 (str. 3-16) Preuzeto 21.12.2023.:
<https://hrcak.srce.hr/file/262787>
- Škiljan, D. (2002). *Govor nacije: jezik, nacija, Hrvati*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Štajdohar, B. (2018). *Jezik kao sigurnosni činitelj i hrvatski standardni jezik*. *Jezik*, 65 (1), 36-40. Preuzeto 21.12. 2023.: <https://hrcak.srce.hr/clanak/306137ž>
- Tatković, N., Diković, M. i Tatković, S. (2016). *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
- Tomić, Z., Radalj, M. i Topić Stipić, D. (2020). *Komunikacija u malim skupinama*. *Mostariensia*, 24 (2), 93-109. Preuzeto 23.01.2024.: <https://hrcak.srce.hr/file/380038>
- Turza-Bogdan, T. i Cvikić, L. (2023). *Dijete, jezik, pismenost, Jezični temelji i poticanje pismenosti u odgojno-obrazovnom kontekstu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.

Vranić, S. i Zubčić, S. (2018). Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću. U A. Bičanić (Ur.), *Povijest hrvatskoga jezika*. 5. knjiga: 20. stoljeće – Prvi dio. (str. 525–579). Zagreb: Croatica.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 57/2022). Preuzeto 13.02.2024. s <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju>

Živković, Ž. (2005). *Susreti s roditeljima II. Priručnik za održavanje roditeljskih sastanaka*. Đakovo: Tempo d.o.o.

9. Prilog: Anketni upitnik

Pitanja iz anketnog upitnika

Poštovani,

molim Vas da svojim sudjelovanjem pomognete u istraživanju koje provodim u sklopu pisanja svoga završnog rada. Upitnik je anonimn, a ispunjavanje upitnika traje oko 10 minuta. Ovdje nema točnih i netočnih odgovora, već mi je važno da date odgovor koji najbolje odražava Vaša razmišljanja. Molim Vas da pri odgovaranju pažljivo pročitate svako pitanje i iskreno odgovorite na njega.

Unaprijed Vam hvala na sudjelovanju!

Eva Bahun, studentica 3.g. Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

1. Spol: M Ž
2. Dob: _____
3. Godine radnog iskustva u vrtiću: _____
4. Dob djece s kojom radite: _____
5. Broj djece u skupini: _____
6. Smatrate li da je korištenje kajkavskog narječja potrebno u radu s djecom? DA NE
Objasnite svoje mišljenje:

7. Je li kajkavsko narječje vaš idiom? DA NE
- 7.1. Ukoliko je odgovor DA, zaokružite/dopišite u kojim ga situacijama govorite (moguće je više odgovora)
 - a) razgovori s obitelji i prijateljima
 - b) neformalni društveni događaji (rođendani, večernja druženja...)
 - c) svakodnevni razgovori na ulici
 - d) u ostalim situacijama – kojim?_____

8. Govorite li kajkavskim narječjem u vrtiću? DA NE

8.1. Ukoliko je odgovor DA, zaokružite/dopišite u kojim situacijama? (moguće je zaokružiti više odgovora)

- a) Kod čitanja priči i pripovijedanju bajki
 - b) U igri i interakciji s djecom tijekom slobodnog vremena
 - c) Kod davanja uputa ili vođenja aktivnosti
 - d) U komunikaciji s roditeljima prilikom informiranja o djetetovom napretku ili dnevnim aktivnostima
 - e) U ostalim situacijama – kojim?
-

9. Postoje li u Vašem vrtiću programi za njegovanje kajkavskog narječja koje djeca mogu pohađati? DA NE

9.1. Ukoliko je odgovor DA, pohađaju li djeca te programe te koliko njih?

- a) Da, pohađaju, _____ (broj djece)
- b) Ne

10. Jeste li primijetili da djeca pokazuju određene reakcije prema kajkavskom narječju? (moguće je zaokružiti više odgovora)

- a) Interes
- b) Oduševljenje
- c) Nezainteresiranost
- d) Izbjegavanje
- e) Zbunjenost
- f) Oponašanje

11. Imate li podršku roditelja u promicanju kajkavskog narječja u vrtićkom okruženju?

DA NE

12. Kako potičete djecu koja govore isključivo hrvatskim standardnim jezikom da se uključe u razgovore na kajkavskom narječju?

13. Kojim aktivnostima potičete djecu koja govore kajkavskim narječjem na izloženost hrvatskom standardnom jeziku?

14. Ako želite još nešto napisati u vezi teme o kajkavskome narječju u vrtiću, možete to učiniti ovdje:

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)